

на гл. ас. д-р Красимир Георгиев Кулчев

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (анализ)“, обн. в ДВ бр. 11/06.02.2024 г.

Монография

Кулчев, К. (2023). *Оценка на риска от несъстоятелност на предприятията*. Свищов, АИ Ценов, 176 с., ISBN 978-954-23-2412-6

Чуждестранните модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията са действителен способ за прогнозиране на финансовото състояние, поради което те не би следвало директно да се изключват от състава на използваните в България аналитични инструменти. Същевременно създаването им в социално-икономически условия, различни от българските, предполага, че не би трябвало и непосредствено да се прилагат без тяхното задълбочено и целенасочено изучаване. Подобни изследвания допринасят за приложението на чуждестранни аналитични модели със сравнително по-високи прогностични възможности в техния оригинален вид, за адаптирането на емпирични уравнения с по-ниски прогностични възможности към конкретна бизнес среда и за конструирането на нови модели. Така се обогатява теорията на финансовия анализ и се създават благоприятни условия за повишаване степента на сигурност при практическото оценяване на риска от несъстоятелност на предприятията.

Всичко това дава основание темата на изследването да се определи като **актуална**, особено в условията на засилваща се конкуренция, при които финансовата устойчивост е необходима предпоставка за запазване и разширяване на пазарните позиции.

Обект на изследване е *оценката на риска от несъстоятелност на капиталовите търговски дружества с непроизводствена дейност чрез специални аналитични модели.*

Предмет на изследване са *прогностичните възможности на аналитични модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията.*

Изследователската теза, която се развива в монографичния труд е следната: *логиката на създаване и елементите на съществуващи модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията могат да служат като солидна база за конструиране на нови аналитични модели, съобразени с българската бизнес среда, които имат по-високи прогностични възможности спрямо своите прототипи.*

Търсенето на решения на проблемите, свързани с използването на аналитичните модели, е предпоставка за поставяне на изследователската **цел** – *апробиране на съществуващи модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията, в резултат на което да се придобие представа за възможностите за приложението им у нас в оригиналния си или адаптиран вид и за включване на техни елементи при конструирането на нови аналитични модели.*

Методологическа база на изследването са общата икономическа теория и частно-научният метод на икономическия анализ, които се използват в съответствие с индуктивния и дедуктивен подход. Освен това се прилагат изследователските методи: анализ; синтез; сравнение; описание; групировка; класификация; моделиране и графичен метод. Използва се и дискриминантен анализ, който спада към техниките за

многомерен статистически анализ и е вграден в специализирания софтуерен продукт PAST. Теоретичните постановки и емпиричните данни се представят в таблици и се онагледяват чрез подходящи фигури. Построяването на графиките и значителна част от изчисленията са направени чрез софтуерния продукт Microsoft Excel.

Проучванията в **глава първа** водят до формирането на следните важни изводи:

- Наблюдаваната в България комбинация между нисък относителен дял на обявените в несъстоятелност предприятия и тенденция към нарастване на откритите производства по несъстоятелност е проблем с *макроикономическо значение*. Той е причина производството по несъстоятелност у нас да се счита за бавно и неефективно, а размерът на разходите по процедурата и нейната продължителност да са неизвестни величини. Последиците от несъстоятелността (в това число безработицата) и неефективната процедура засягат не само юридическите, но и физическите лица. *Най-рисковите предприятия от икономическа гледна точка са тези, извършващи непроизводствена дейност.*

- *От юридическа гледна точка най-заstraшените от несъстоятелност предприятия са капиталовите търговски дружества*, а основните признаци за ранно разпознаване на несъстоятелността са наличието на проблеми с разплащанията и нарастване на задлъжнялостта.

Едновременната заплаха на капиталовите търговски дружества от неплатежоспособност и свръхзадлъженост, в съчетание с това, че приблизително една трета от обявените в несъстоятелност предприятия в България извършват непроизводствена дейност, обуславят като *обект на изследване оценката на риска от несъстоятелност именно в капиталовите търговски дружества с непроизводствена дейност.*

В глава втора е изведено следното:

- *За оценка на риска от несъстоятелност могат да се разграничат два подхода – без формиране на конкретен интегрален показател или с формиране на такъв показател. Вторият подход е с по-големи познавателни възможности спрямо първия, като същевременно е логическо негово продължение.*

- *Конструиранияте съгласно втория подход модели са предназначени специално за прогнозиране на риска от несъстоятелност през следващи отчетни периоди. За апробиране в практическия раздел на изследването се селектират три аналитични модела от този тип;*

- *Открояват се двадесет и два ключови финансови коефициенти, които могат да се комбинират помежду си в ролята им на основни компоненти при конструиранията на нови аналитични модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията.*

За вземането на своевременно и обосновани управленски решения е необходимо използването на инструменти за анализ, включително и специализирани аналитични модели, които да дават представа за степента на риск не само към настоящия момент и за изминали отчетни периоди, но и да имат достатъчно добри прогностични възможности. Системното наблюдение и измерване на риска от несъстоятелност посредством подобни аналитични инструменти, създават предпоставки за неговото ограничаване в сравнително допустими граници.

В глава трета изследването се основава на следните обстоятелства:

- *Възможността за изготвяне на прогноза е неоспоримо предимство на специализираните за оценка на риска от несъстоятелност аналитични модели, но разработването им в бизнес среда, различаваща се от българската, поражда необходимостта от допълнителни изследвания относно тяхната приложимост у нас. Тези изследвания са осигурени с информация за четири последователни отчетни периода от финансовите отчети на четиридесет капиталови търговски дружества, извършващи*

непроизводствена дейност (двадесет несъстоятелни и двадесет финансово устойчиви предприятия) и с подходящ статистически софтуерен продукт – PAST, в който е вграден и дискриминантен анализ, приложим при конструирането на модели за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията.

- При апробиране на селектираните три аналитични модела с информация от финансовите отчети на двадесетте несъстоятелни дружества се придобива *представа за техните прогностични възможности при оценка на риска в предприятия с вече открито производство по несъстоятелност.*

- Апробирането на селектираните три аналитични модела с информация от финансовите отчети на останалите двадесет дружества дава *представа за прогностичните им възможности при оценка на риска във финансово устойчиви предприятия.*

Апробирането на моделите с информация от отчетите на дружествата е необходимо, защото всеки от селектираните аналитични модели показва различни прогностични възможности при оценка на риска в предприятия, обявени в несъстоятелни и във финансово устойчиви предприятия. Синтезирането на изследванията в двете насоки създава условия за получаването на обобщена представа за прогностичните възможности на апробираните аналитични модели. Тя от своя страна се явява база за разграничаване на моделите на две групи – модели, приложими в техния оригинален вид и модели със сравнително по-ниски прогностични възможности, подлежащи на адаптиране към българската бизнес среда.

В глава четвърта са налице следните резултати:

- Получава се *обобщена представа за прогностичните възможности на всеки от селектираните аналитични модели. Достига се до извода, че два от тях могат да се прилагат в оригиналния си вид при*

оценка на риска от несъстоятелност на предприятия в България. Третият апробиран модел показва сравнително по-ниски прогностични възможности, което е предпоставка за търсенето на варианти за неговото адаптиране към социално-икономическите ни условия.

- Очертават се два варианта за адаптиране на модела с по-ниски прогностични възможности. При първия вариант адаптирането на аналитичния модел се прави чрез *коригиране граничната стойност на неговия интегрален показател*. Вторият адаптиран вариант се разработва чрез *модификация на оригиналния му вид, като се променят тегловите коефициенти на финансовите съотношения* (основните компоненти, ключовите финансови коефициенти), включени в състава на аналитичния модел.

- Базирайки се на логиката на създаване и на някои от елементите на съществуващите модели *се конструират пет нови аналитични модела* за оценка на риска от несъстоятелност на предприятията.

Изследователската теза се счита за доказана, защото прогностичните възможности на новите пет аналитични модела надвишават прогностичните възможности на останалите аналитични модели (съществуващите три модела, апробирани в оригиналния им вид и двата адаптирани варианта на аналитичния модел с по-ниски прогностични възможности –варианта, адаптиран чрез корекция и варианта, адаптиран чрез модификация).

5. Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор" или за присъждане на научна степен "доктор на науките"

Кулчев, К. (2023). *Теоретико-приложни проблеми на анализа на физическата дистрибуция (Книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“)*. Свищов: АИ Ценов, 157 с. ISBN: 978-954-23-2449-2 (мека подвързия), ISBN: 978-954-23-2450-8 (online).

<https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4894>

Повишаването на качеството на извършваните услуги оказва благоприятно влияние на фирмената конкурентоспособност. Това се отнася в най-висока степен за физическата дистрибуция, която е пряко свързана с обслужването на търговските партньори и на клиентите. Стратегическото значение на физическата дистрибуция налага нейното своевременно усъвършенстване, базирано на резултатите от системен и задълбочен икономически анализ.

Обект на изследване са теоретичните, методически и приложни проблеми на анализа на физическата дистрибуция от гледна точка на повишаване ефективността на нейното управление.

Предмет на изследването са възможностите за развитие и усъвършенстване на методическия апарат и техническия инструментариум на анализа на физическата дистрибуция.

Цел на книгата е разработването и апробирането в реални условия на аналитичния инструментариум, при което да се създаде цялостна картина на състоянието на изследваните системи на физическа дистрибуция, служеща като база за вземането на обосновани управленски решения.

В разработката се защитава *тезата*, че методическият апарат и техниките за анализ на физическата дистрибуция са действен инструмент

при вземането на обосновани управленски решения, насочени към повишаване на ефективността и качеството на физическата дистрибуция.

В резултат на извършените изследвания се заключава, че те допринасят за усъвършенстването на инструментариума на икономическия анализ. Освен това дават основание да се направят следните изводи:

Първо, Усъвършенстването на всяка стопанска дейност е немислимо без нейното детайлно изследване, т.е. без анализ. Това се отнася и за физическата дистрибуция, която следва да се разглежда като инструмент за повишаване на конкурентоспособността на производственото предприятие. Нейното усъвършенстване на базата на задълбочен анализ, би допринесло за повишаване на ефективността на управленските решения в тази сфера на стопанската дейност;

Второ, за приложението на подходящ аналитичен инструментариум, определянето на основните елементи на физическата дистрибуция е ключов проблем. Решаването му създава необходимите условия за разработването на система от показатели, факторни системи и технологични модели. Тяхното изследване чрез предложените техники на анализ след усъвършенстването им обезпечава фирмения мениджмънт с информация за цялостното състояние на системата на физическа дистрибуция. Така получената информация дава представа за динамиката на системата на физическата дистрибуция и качеството на физическата дистрибуция от две гледни точки – на фирмения мениджмънт на производственото предприятие и на клиентите и търговските партньори.

Трето, при използване на инструментариума за анализ на физическата дистрибуция се достига до изводи, засягащи не само отделните предприятия, но и изследвания бранш (производство на детски храни);

Четвърто, при оценка на качеството на физическата дистрибуция, се установява, че липсва предприятие със система на физическа дистрибуция,

характеризираща се с оптимални равнища на всички изследвани показатели. Всяка от системите на физическа дистрибуция има силни страни, които допринасят за отстояване на пазарните позиции и слаби страни, подлежащи на усъвършенстване;

Пето, по-подробна информация за силните и слабите страни на системите за физическа дистрибуция се получава след направената им обобщаваща характеристика. На тази база се отправят конкретни препоръки за усъвършенстване на физическата дистрибуция в изследваните предприятия.

6. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

Kulchev, K., (2023). Improving the assessment of the solvency of Authorized Economic Operators in Bulgaria. *World Customs Journal*, 17(2), 79-92. ISSN: 1834-6707 (Print), ISSN: 1834-6715 (Online).

<https://worldcustomsjournal.org/archive/> Indexing: SCOPUS (Elsevier)

При постигането на баланс между непрекъснато нарастващите изисквания към митническите администрации по отношение на сигурността и безопасността на международната търговия от една страна и от друга – желанието на търговците за лесно и бързо митническо оформяне на техните стоки, важна роля имат т.нар. „опростени митнически процедури“ и в частност статуса „Одобрен икономически оператор“. Получаването на статуса е свързано с изпълнението на редица изисквания (критерии) от страна на лицата, желаещи достъп до конкретни улеснения в хода на обхващащите дейността им митнически производства. В числото на изискванията се включва и изпълнението на критерия за доказана финансова платежоспособност. Към момента в българската митническа администрация не е разработена единна методика, позволяваща достигането до по-точна оценка на платежоспособността, поради което в настоящата статия се предлага аналитична методика, предназначена за постигането на тази цел. В обобщение на разгледаните проблеми се прави заключението, че в определена степен проявлението им има не само национален, но и общоевропейски характер. Като основна причина може да бъде посочена необходимостта от разширяване на аналитичната методика за нуждите на контрола върху финансовата платежоспособност на лицата със статус на Одобрени икономически оператори (АЕО) в страните-членки на ЕС. Предложената методика може да допринесе за повишаване ефективността на митническия контрол по отношение на

критерия „Доказана финансова платежоспособност“ на Одобрените икономически оператори, като в същото време позволява цялостно автоматизиране на процеса посредством разработването на специализирано софтуерно приложение. По този начин от една страна може да се разреши и проблема с квалификацията на митническите служители в областта на финансовия анализ, а от друга биха се свели до обективен минимум възможностите за допускане на грешки при приложението на критерия и вземането на неправилни решения относно предоставянето на статуса.

7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

7.1. **Кулчев, К.** (2021). Инструменти на икономическия анализ при изследване на туристическия пазар. *Бизнес управление*, 2, 22-39. ISSN: 0861-6604 (Print); ISSN: 2534-8396 (Online).

<https://bm.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2633>

Целта на разработката е да се апробират с реални данни инструменти на икономическия анализ от различни класификационни групи, при което да се изведат основни характеристики на българския туристически пазар, служещи като база за вземането на обосновани управленски решения. Съобразно целта на статията са използвани инструменти за факторен и структурен анализ. Поддържа се становището, че подход за изследване на туристическия пазар, при който балансирано се съчетават типичните за икономическия анализ инструменти заедно с тези, приложими и в други области на знанието, има потенциал да осигури необходимата информационна среда за ефективен мениджмънт на туристическите дейности на макро- и микро равнище. В резултат на извършеното проучване се достига до извода, че използването на подобен балансиран изследователски подход дава възможност да се разкрият както силните и слабите страни на българския туристически пазар, така и пропуски в представената информация. Очертаният информационен дефицит възпрепятства анализа и съответно своевременното разработване на оперативни, тактически и стратегически решения. Обобщавайки резултатите от проведеното изследване, по отношение на вземането на стратегически важни управленски решения в областта на туризма у нас, на преден план се извеждат два проблема: първо, класическите инструменти на икономическия анализ имат твърде ограничено приложение; второ, липсва детайлна статистическа информация за развитието на

туристическия бранш. Възможно решение на първия проблем е възприемането на подход на балансирано съчетаване на аналитични инструменти от различни класификационни групи, какъвто подход е използван в настоящата разработка. Балансираното съчетаване на аналитични инструменти допринася и за намаляване на степента на неопределеност, като частично компенсира липсата на детайлна статистическа информация, т.е. съдейства косвено и за решаването на така изведения втори проблем. От гледна точка на икономическия анализ, най-съществена е констатацията, че класическите техники на икономическия анализ, в частност техниката „Елиминиране“ са действени инструменти както на микро-, така и на макро равнище.

7.2. **Кулчев, К.** (2021). Полски аналитични модели, приложими при оценяване финансовата устойчивост на предприятията в Р България. *Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства: Международна научно-практическа конференция. Сборник с доклади*, Свищов: АИ Ценов Том I, 620-627. ISBN: 978-954-23-2067-8 (Print); ISBN: 978-954-23-2068-5 (Online). <https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4505>

Прогнозирането на финансовата устойчивост на предприятията е приоритетен проблем. Възможност да се прогнозира финансовата устойчивост предоставят аналитичните модели, включително и полските, които са конструирани чрез дискриминантен анализ. Апробирането им у нас, би допринесло както за обогатяване на теорията на икономическия анализ, така и за своевременно откриване на риск от влошена финансовата устойчивост на действащи предприятия. Направеното изследване показва, че апробираният аналитичен модел на Института за икономически науки на Полската академия на науките е отличен инструмент за оценяване на

финансовата устойчивост. При тестването на прогностичните му възможности с данни за предприятия в България се разкриват негови предимства спрямо значително по-популярни модели. Причини за това могат да се търсят, както в универсалността на полския модел, така и в евентуално по-големи сходства на българската икономика с полската, отколкото с американската или канадската. Констатациите от изследването са основание да се предположи, че други полски аналитични модели също биха могли да намерят приложение при оценяване финансовата устойчивост на предприятията в България. Те биха могли да се използват в оригиналния им вид, като се комбинират с други подобни модели, а също и да се настроят (адаптират) допълнително към конкретна бизнес среда. Резултатите от приложението на аналитичните модели за оценяване финансовата устойчивост на предприятията могат да бъдат особено полезни при своевременното им използване за вземане на обосновани решения в областта на митническият контрол, финансовия контрол, данъчния контрол и други.

7.3. **Кулчев, К.** (2023). Аналитичен инструментариум при рейтингово оценяване на продуктите. *Предизвикателства пред финансите и стопанската отчетност в условията на множествени кризи: Юбилейна международна научнопрактическа конференция. Сборник с доклади*, Свищов: АИ Ценов, 480-485. ISBN: 978-954-23-2426-3 (Print); ISBN: 978-954-23-2427-0 (Online). <https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4869>

Устойчивото възходящо развитие на предприятията, в условията на съвременната бизнес среда, характеризираща се със свръх информираност на клиентите и с нестабилност на пазарите, е немислимо без поддържане на сравнително високо равнище на фирмената конкурентоспособност. Това се отнася в най-висока степен и до конкурентоспособността на продуктите,

приходите от продажбите на които са основен фактор при формиране на финансовите резултати на производствените предприятия. За повишаването на продуктовата конкурентоспособност е необходимо да се познават както силните и слабите страни на собствените изделия, така и тези на конкурентните продукти. Постигането на подобна цел е възможно чрез приложението на аналитични инструменти, предназначени за изготвянето на рейтингови оценки. Чрез направените анализи се достига до заключението, че всеки от продуктите, включени в изследването, има потенциал да бъде избран от клиентите, а подобни рейтингови оценки могат да се използват: като критерии при определяне на равнищата на показателите в бизнес плана; при осъществяване на вътрешен контрол; при вземане на обосновани мениджърски решения, насочени към промени в техническите характеристики на продуктите; като основание за предприемане на конкретни маркетингови действия.

7.4. **Кулчев, К.** (2023). Сравнителен анализ на дистрибуторите. *Предизвикателства пред финансите и стопанската отчетност в условията на множествени кризи: Юбилейна международна научнопрактическа конференция. Сборник с доклади*, Свищов: АИ Ценов, 486-491. ISBN: 978-954-23-2426-3 (Print); ISBN: 978-954-23-2427-0 (Online). <https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4869>

При оптимизирането на бизнес дейностите с изключително важно значение са въпросите, свързани с усъвършенстването на пласментната политика на предприятието. Основен неин елемент е дистрибуционната дейност, която от своя страна включва два ключови компонента – изграждане на дистрибуционна мрежа (от канали на дистрибуция и участващите в тях дистрибутори) и физическа дистрибуция на продукцията. Поради дългосрочният характер на взаимоотношенията

между дадено предприятие и неговите дистрибутори, преди да се сключат търговските споразумения и да се започне физическото придвижване на продуктите и стоките по дистрибуционната мрежа, би следвало бизнес партньорите внимателно да са се проучили, за да познават добре предимствата и недостатъците на своите контрагенти. В настоящата разработка акцентът е поставен върху използването на сравнителен анализ на дистрибуторите, с цел избор на най-подходящите от тях при изграждането на нова мрежа от дистрибуционни канали или при оптимизирането на вече съществуваща дистрибуционна мрежа. С изготвянето на такива комплексни оценки се цели да се разкрият предимствата и недостатъците на отделните дистрибутори. Резултатите от анализа могат да се използват при осъществяване на вътрешен контрол и при предприемане на конкретни действия, насочени към: прекратяване на взаимоотношенията с дистрибутори с по-ниски комплексни оценки; търсене на дистрибутори с доказан професионален опит; предоставяне на по-големи търговски отстъпки на дистрибуторите с по-високи комплексни оценки; организиране на съвместни обучения с дистрибуторите; други действия, целящи повишаване на приходите от продажби.

7.5. **Кулчев, К.** (2023). Подходи за анализ на финансовата устойчивост на предприятията. *e-JOURNAL VFU*, 20, 434-444. ISSN 1313-7514 (Online). <https://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html>

Възможностите да се прогнозира финансовата устойчивост на предприятията могат да се сведат до два подхода. При първия от тях се прилагат различни комбинации от индивидуални показатели, което не води до изчисляването на интегрални показатели за финансова устойчивост. Вторият подход е насочен директно към пресмятането на интегрални показатели, посредством специални аналитични модели за

прогнозиране на финансовата устойчивост. Съвместното използване на двата подхода би следвало да се възприема като важна предпоставка за всеобхватното анализиране на финансовата устойчивост през изминали отчетни периоди и за нейното прогнозиране в бъдеще. В обобщение на направените проучвания се открояват следните изводи: Първо, ранното откриване на влошена финансова устойчивост на предприятието е постижима цел, защото преди настъпването на евентуални проблеми е твърде вероятно да се проявят предупредителни индикации. Второ, въпреки че една криза почти никога не е само финансова, тя се отразява достатъчно рано на ключовите финансови показатели. Трето, правилният начин за оценка предполага съчетаването на различни аналитични подходи, инструменти и показатели. Двата подхода за оценка на финансовата устойчивост се базират на изследването на комбинация от аналитични показатели. Разликата между тях се състои в това, че при втория подход се използват само относителни претеглени индивидуални показатели, чието сумиране формира равнището на конкретен интегрален показател. Получената комплексна оценка дава цялостна представа за степента на финансовата устойчивост към определена дата и в динамика.

7.6. **Кулчев, К.** (2023). Ключови елементи на моделите за анализ на финансовата устойчивост на предприятията. *e-JOURNAL VFU*, 20, 445-452. ISSN 1313-7514 (Online).

<https://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html>

Един от възможните подходи за оценяване финансовата устойчивост на предприятията е приложението на интегрални показатели, които се изчисляват чрез аналитични модели, разработени специално за нейното прогнозиране през бъдещи отчетни периоди. Ключови елементи на тези модели са финансови съотношения (коефициенти), подборът на които се

осъществява по емпиричен път. От съвместимостта на подобрите коефициенти в рамките на конкретен аналитичен модел зависи обективната оценка на финансовата устойчивост. Базирайки се на проведените изследвания се достига до следните заключения: Първо, основни елементи на моделите за анализ на финансовата устойчивост на предприятията са коефициенти, селектирани според някои съображения: те би следвало да са съставни части от емпирични уравнения с доказано високи прогностични възможности; да участват в значителен брой модели за прогнозиране на финансовата устойчивост; считат се за полезни при оценката на финансовата устойчивост, без непременно да са включени в емпирични уравнения. Второ, при анализ и оценка на финансовата устойчивост приложение намират съотношения с еднакво съдържание и различни наименования. В рамките на настоящата статия се подбират финансови съотношения, които се подлагат на допълнителни тестове за съвместимост, при които в крайните варианти на аналитичните модели участват съотношенията с най-високи равнища на своите теглови коефициенти. Трето, след приключването на тестовете за съвместимост може да се твърди, че някои финансови коефициенти, които са градивни части на вече съществуващи аналитични модели за прогнозиране на финансовата устойчивост, имат необходимите качества за включването им в състава на нови модели от подобен тип. Това се отнася в най-висока степен за показателите за рентабилност и задлъжнялост.

7.7. **Кулчев, К.** (2023). Дигитализация на аналитичните модели за оценяване финансовата устойчивост на предприятията. *e-JOURNAL VFU*, 20, 547-557. ISSN 1313-7514 (Online).

<https://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html>

Дигитализацията е процес, който има съществен принос за автоматизирането на периодично повтарящи се аналитични дейности.

Подобни рутинни дейности се извършват и при оценяване финансовата устойчивост на предприятията. В настоящата разработка е представена методика за оценка на финансовата устойчивост, като е приложен подход, концентриран изцяло върху използването на система от относителни показатели. Тези показатели са основни градивни елементи при конструирането на модели за оценяване на финансовата устойчивост на предприятията. Целта на статията е да се очертае ролята на някои съвременни софтуерни продукти при преданалитичната и аналитичната обработка на информацията, засягаща финансовото равновесие на предприятията, както и тяхната финансова устойчивост. В резултат от използването на специализирания софтуер аналитикът може да се фокусира върху най-важния етап от своята работа – заключителния, когато се оформят изводи, препоръки и оценки за финансовата устойчивост на предприятието през изминал, текущ и бъдещ период. Значително предимство на някои от съвременните софтуерни продукти е и възможността за създаването на графики и диаграми, посредством които се открояват тенденции и се онагледяват съществени изменения във финансовата устойчивост на предприятията.

7.8. **Кулчев, К.** (2023). Анализ на рентабилността на непроизводствените предприятия. *e-JOURNAL VFU*, 20, 558-570. ISSN 1313-7514 (Online). <https://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html>

Чрез извършването на финансов анализ най-често се цели да се определи финансовото състояние (финансовото здраве) на едно или повече предприятия. В системата от показатели за финансов анализ особено важно място заемат показателите за ефективност и в частност показателите за рентабилност на бизнеса. В тази статия се изследват показатели за рентабилност, които допринасят за диагностициране на финансовото

здраве на предприятията. Акцент е поставен на извеждането на средни равнища на ключови показатели за рентабилност при непроизводствените предприятия. Базирайки се на направените изследвания може да се заключи, че при отделните предприятия големите отклонения (дори в посока на увеличение) на показателите за рентабилност от техните средни браншови равнища могат да се окажат сигнали за влошаване на финансовото здраве и за повишен риск от фалит. Тези отклонения водят и до значителни различия между средните и коригираните средни равнища на показателите при фалиралите предприятия. Подобни различия при финансово стабилните предприятия не се наблюдават.

7.9. **Кулчев, К.** (2024). Анализ на паричните потоци на непроизводствените предприятия. *e-JOURNAL VFU*, 21, 1-12. ISSN 1313-7514 (Online). <https://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html>

При оценяване финансовото състояние на предприятията важно значение имат съотношенията, в които участват паричните потоци. Тези показатели намират разнообразно приложение при извършването на финансов анализ, включително и при дискриминирането на финансово стабилни бизнес организации от предприятия с повишен риск от фалит. Чрез настоящата разработка се цели изчисляването на средни стойности на някои съотношения, в които участват паричните потоци, като изследванията са направени на базата на информация от финансовите отчети на непроизводствени предприятия. Основавайки се на направените проучвания се обобщава, че съотношението между нетният паричен поток от основна дейност към текущите задължения може да даде сравнително най-ранен предупредителен сигнал за влошаване финансовото състояние на предприятието (спрямо останалите два показателя за анализ на паричните потоци, разгледани в статията). За да бъде правилно

разтълкувана подобна индикация обаче, би следвало да се имат предвид и равнищата на редица важни показатели за анализ на финансовото състояние на предприятията. В това число се включват показателите за рентабилност, задлъжнялост, ликвидност и др.

9. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

Костова, С., Кулчев, К., Иванова, Д. (2022). Аналитични модели при оценка на финансовата устойчивост на предприятията. *Алманах научни изследвания*, Свищов: АИ Ценов, 30, 214-244. ISSN: 1312-3815. <https://almanahni.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2736>

В условията на динамична и непредсказуема среда вниманието следва да е насочено към процедурите за устойчиво развитие, които ще подпомогнат за изясняване задълженията на инвеститорите и за повече прозрачност от страна на финансовите институции и дружествата по отношение на това, как отчитат устойчивото развитие в процеса на вземане на решения. В тази връзка аналитичните процедури се утвърждават като особено важен компонент и на одита поради заинтересоваността на клиентите не само от текущото им състояние, но и от перспективите за растеж. Подобни прогнози биха могли да се правят, ако преди това се обоснове предположението, че предприятието ще остане действащо в обозримо бъдеще. В областта на задължителния одит една от основните цели на ЕК е: подобряване на информационната стойност на одитите за инвеститорите и оценка на предприятията. Резултатите от приложението на аналитичните модели за оценяване финансовата устойчивост на предприятията могат да бъдат особено полезни при своевременното им използване за вземане на обосновани решения в областта на вътрешния и външния контрол.

15 март 2024 г.,

Кандидат по конкурса:

Свищов

(гл. ас. д-р К. Кулчев)